

דף ל"א

דף ל"א

א) א"ל בני שאלה גדולה שאלת. פי' מהרש"א דמרוכ ענוותנותו חשב הלל דלא בא להקניטו אלא שרמז לו בשאלות הנוגעות בדברי תורה, ונתכוין לג' מדות הרעות דמתני' דאבות - רוח גבוה, עין רעה, ונפש רחבה וכע"ז פי' הבן יהודע שר"ל אע"פ שאין בשאלתך ד"ת אבל אצלי חשובה שאלה גדולה כי ראוייה להלביש בה ד"ת, ואשיב תשובה שג"כ יהיה בה פשט ורמז. (ע"ש אין שפירשו כל המאמר). וע"ע בשפ"א מש"כ בזה.

ב) כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות וכו'. פי' בן יהודע דאין זה יהורא אלא כוונתו לומר דכיון דהוא מבחינת חסד וטבעו נח, אין לו שבח במדה זו.

ג) גער בו (שמאי) והוציאו בנויפה. פי' במכתב מאליהו (ה - 214) דא"א לומר שלא תקן טבעו ומדותיו, אלא די"ל ע"פ מ"ש הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל - כ"ח) דשמאי הבין את התורה ע"פ מדתו העקרית שהיא דין, ולכן סבר שיש להקפיד על כבוד התורה, וכן הלל הבין את התורה ממבט מדתו העקרית - חסד, ולכן צריך לוותר. שינויי הבנה אלו שייכי בענין שלא נפסק ואינו ברור.

ד) דחפו באמת הבנין שבידו. הק' מהר"ל מה לי דחפו בזה או בדבר אחר, ופי' שדחפו במדתו שבידו, והיינו למדוד להשוות כל מעשה (דהיינו

דף ל"א

ח) יראת ה' היא אוצרו. פי' מהר"ל דמכניסין באוצר לקיים, וכן הקיום הנצחי הוא רק ע"י יראה, כי הנברא קיים רק מצד הבורא ולא מצד עצמו, וע"י יראה הוא מבטל את עצמו להשי"ת לגמרי והכל הוא השי"ת. ועוד כ' (נתיבות א - נו) דבמשלי (ב - ג) מונה ו' דברים - "כי אם לבינה תקרא וכו' אם תבקשנה ככסף וכו' אז תבין יראת ה'", ויראת ה' היא השביעית, כי השביעית נבדל משהה בכל מקום, וכן כאן דיראה היא אוצרו של הקב"ה, וצריך לעמול להשיג אמיתת מציאות השי"ת כדי להשיג יראה.

ט) גזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות וכו'. פי' מהר"ל דהכניסה לפנים שייך רק אחר הכניסה לשער החיצון, וכן התורה והחכמה - שעל ידם האדם מתעלה יותר ויותר - שייך רק אחר שיש כאן אדם, כי האדם אינו השכל אלא האדם הוא כפי יראתו כמ"ש כי זה כל האדם, ולא נברא העולם אלא שייראו מלפניו. וכן מ"ש חבל על דלית ליה דרתא וכו' כי הדירה עיקר והשער שלו הוא רק תיקון, ואם אין דירה לא שייך תיקון. וע"י היראה הוא בריאה שלימה בעצמו, ולכן בלא יראה מה מועיל התורה שהיא תיקון לאדם. ועוד כ' דהשי"ת סבת הכל, וכאשר אין בו יראת שמים הרי השי"ת מסולק מאתו, וא"כ אין כאן חכמה כי זולתו ית' אין דבר, ולכן יראה היא ראשית חכמה, דאם אין יראה אין חכמה. וכ' הנפש החיים (ד - ה) דהשי"ת מוכן תמיד להשפיע תורתו, אבל האדם אינו מקבל יותר מגודל אוצרו, ואם אין בו יראת שמים אינו מקבל כלום, דאם אין תורתו קיימת למה ישפיע לו תורתו. וכמו כן כ' בדרך ה' חלק ד' פרק ב' דההשפעה הגדולה דתורה תלויה בהכנת האדם לקבלה, וזה בב' דברים: היראה והכבוד להתורה בשעת הלימוד, ותיקון המדות וכשרון המעשה, ואם חסר לו בתנאים אלו לגמרי אז לא

להגיב בתגובה המתאימה להמעשה ע"פ שורת הדין - בלי ויתור). ופי' מהרש"א דרצה לדעת היסוד האחד שעליו עומד כל התורה, ורמז לו שמאי שכמו בנין שא"א לעמוד על יסוד א', כן התורה רחבה וא"א לעמוד על יסוד א'. וכן לק' כשרצה להיות כ"ג רמז לו דאין עמידה על יסוד הכהונה בלבד. ופי' השפתי חיים (א - ריח) דאמת הבנין היינו ששקל שמאי איך לבנות את עצמו, ומדידה זו הורתה לו להקפיד, וזה מ"ש דחפו (בכח) אמת הבנין שבידו - שבו בנה את עצמו.

ה) דעלך סני לחברך לא תעביד. פי' מהרש"א דהא דאמר המצוה בלשון שלילה - שב וא"ת, ולא אמר כלשון הקרא - ואהבת - דמשמע קום ועשה, משום דבאמת אין זו המצוה כי חייך קודמין, וע"כ זה קאי אדלעיל מיניה שכ' לא תקום ואל תטור ואהבת וגו', דמלבד נקימה ונטירה, אל תעשה כל מה דסני עלך, וכן הביא מתרגום יונתן וז"ל ותרחמי לחברך דמן אנת סני לך לא תעביד ליה עכ"ל. אבל המלבי"ם פי' דכוונת הקרא אינו שיאהוב את חברו כמו שאוהב את עצמו, דזה א"א, וגם ל"ש ציווי על הרגש שאין אדם מושל עליו, אלא דהמצוה להתנהג עם חברו כמו שרוצה שאחרים יתנהגו עמו, בין בתועלות בין בשמירת הנזק.

ו) על מנת שתשימני כ"ג וכו' גייריה. פי' מהרש"א דע"כ לא גייריה מיד דאין מקבלים גר שמתגייר כדי ללבוש בגדי כבוד, אלא דלימדו תורה ע"מ לגייריה אח"כ. אבל רע"א מציין תוס' יבמות כד: דפי' דהלל גייריה מיד משום שהיה בטוח שסופו לעשות לשם שמים.

ז) א"ל כלום ראוי אני להיות כ"ג וכו'. פי' מהרש"א דר"ל בכך היה לך לדחותי ולא בכעס.

דף ל"א

המיתה כדי שיזדרזו לאכול ולשתות יותר כי למחר נמות, וזה מ"ש כאן לא דיין שאין זוכרים יום המיתה להזדרזו לעבודת ה', אלא שזוכרים אותו כדי להשתקע בתאונתם יותר ויותר, ע"ש משל.

יקבל שום השפעה, וקריאתו בתורה כקורא באגרת.

י' ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא. פי' מהרש"א דבודאי אם הוא ת"ח ואינו יר"ש דאין חייב מה"ת לעמוד מפניו, דאף מפני פלגאה אינו חייב לקום (גיטין לא:), ויר"ש דאינו ת"ח א"א דאין בור ירא חטא, אלא ע"כ החיוב לקום הוא רק מפני ת"ח שהוא ירא שמים, ופליגי מה חשוב יותר - לתלות עמידתם בזה.

י"א אין להקב"ה בעולמו אלא יר"ש בלבד. פי' מהרש"א דכיון דהכל בידי שמים חוץ מיר"ש, ממילא אין להקב"ה מהאדם אלא יר"ש בלבד דרק זה תלוי בבחירתו. ופי' מהר"ל דזה משום שהירא מבטל מציאותו לגמרי להשי"ת ועי"ז נעשה שלו, וזה לא כאוהב שמשתוקק להשי"ת אבל אינו מתבטל ולכן לא נעשה שלו. ועוד פי' דאהבה באה מהאדם אבל יראה באה מהשי"ת כאשר מוראו על האדם, ולכן אמרו אין להקב"ה דייקא.

י"ב מי שאכל שום וכו'. פי' בן יהוידע דלא יחזור ויאכל כי אז הריח נשאר יותר זמן, וזה מלמד על כגון מי שרואה נשים וכו' שלא יאמר כיון שכבר אני מהרהר למה לי לצאת מיד, דהא כל שרואה יותר עושה רושם בלבו יותר ונשארים ההרהורים יותר זמן.

י"ג לא דיין לרשעים שאינן חרדים וכו'. פי' מהר"ל שהצדיקים - כל מעשיהם הם ע"פ האמת והצדק, ולפי האמת ראוי להתירא מהמות כי האדם בעל מיתה. אבל הרשעים אין הנהגותיהם ע"פ האמת, ויש להם חלב על כסלם, דהיינו דמצד הידיעה השכלית אין נעלם מהם המיתה, אבל הם בעלי גוף וגשם כ"כ עד שאין חוששין במה שיחייב השכל. ופי' בן יהוידע שרוצים לזכור יום